

1. Innovationen in Deutschland // Frankfurtre Allgemeine Zeitung 06. November 2009. S. 5-7. 2. Innovation und Folgelast. Beispiele aus der neueren Philosophie- und Wissenschaftsgeschichte. Stuttgart-Bad Cannstatt. Boris Groys, 1992.- S.122-124. 3. Абрамова С. В. Германия: налоговая поддержка инновационного развития Современная Европа – М. – 2009. - № 2 – С. 75 -84; Никифоров О. Реформа века // Эксперт. - 2000.- № 14.- С. 22-23. 4. Einkommensteuergesetz der Bundesrepublik Deutschland. § 41 a EStG. 5. Die Untemehnensteuerreform 2008 in Deutschland / Bundesministerium der Finanzen, Arbeitsgruppe Monatsbericht // Monatsbericht des BMF.- 2007. Monatsbericht des BMF -Marz 2007. - S. 87-99. 6. Metzlers Lexikon philosophischer Grundbegriffe, 1996: Stichwort Innovation. Rainer Specht. - 2002. -S. 77-78. 7. Über das Neue. Versuch einer Kulturökonomie. München Wien. Richard Jochum, 2008: Komplexitätsbewältigungsstrategien in der neueren Philosophie. Michel Serres. Frankfurt/M.

УДК 327.88

**АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ БОРТЬБИ
З ТЕРОРИСТИЧНОЮ ЗАГРОЗОЮ У СВІТІ:
СУЧАСНА АНГЛОМОВНА ІСТОРІОГРАФІЯ
(2007-2009 РР.)**

О. Козерод

Стаття є комплексним дослідженням сучасної англомовної історіографії терористичного руху у світі, в якому розглядаються найважливіші наукові дослідження щодо тероризму та проблем національної безпеки, які з'явилися у 2007-2009 роках у провідних західних видавництвах. У підсумку аналізу досягнень сучасної світової історіографії терористичного руху сформульовано низку основних проблем та напрямів її розвитку у країнах ЄС та Сполучених Штатах Америки.

***Ключові слова:** тероризм, історіографія, національна безпека, мережі, атаки, Європа, США, зброя масового враження.*

This is the comprehensive research of the modern English historiography of terrorism in Ukraine, considered the most important facts about new books about terrorism in the world. It also includes

analysis of the most important literature about problems of terrorism and national security in EU and USA. As a result the conclusions are formulated on the basic problems of modern English speaking historiography of terrorism of 2007–2009.

Keywords: *terrorism, historiography, national security, networks, attacks, Europe, USA, jihad, weapons of mass destruction.*

Проблема боротьби з тероризмом є однією з найважливіших у сучасній англомовній політичній науці. Це пов'язано зі швидким зростанням терористичної загрози у світі, яка останніми роками перетворилася на об'єкт пильної уваги з боку урядових та суспільних організацій. Як підкреслюють Ричард Джексон, Мері Сміт та Джероен Гуннінг, «за період після нападів 9 вересня дослідження тероризму (terrorism studies) пройшли значну трансформацію від незначної галузі вивчення безпеки суспільства до великої самостійної галузі» [1].

Слід зазначити, що розвиток цього наукового напрямку у Східній Європі тільки розпочався. Це дає країнам – новим членам ЄС та країнам-сусідам надію на більш досконалий та ефективний розвиток дослідження тероризму в регіоні з урахуванням досвіду країн Заходу та наукового потенціалу пострадянських країн. Тому основне завдання нашої статті - дослідити сучасний рівень розвитку англомовної історіографії, стан розробки основних наукових проблем та діяльність наукових центрів з досліджень проблем тероризму.

Останнім часом в англомовній історіографії виникають нові оригінальні концепції сучасного тероризму. Зокрема, дослідник Томас Москаїтіс ввів до наукового обігу базове поняття «новий тероризм», яке є характеристикою політичних подій, що відбувались у світі після 2002 року. Свою концепцію щодо терористичної загрози світу Москаїтіс виклав у монографії під назвою «Новий тероризм»: міфи та реальність», яка вийшла у 2007 році у Нью-Йорку. Робота містить багато аналітичного матеріалу. Автор вважає тероризм одним з найбільш соціально і політично небезпечних явищ у новітній історії, різновиди якого ще не описані у науковій літературі. Томас Москаїтіс аналізує еволюцію та ідеологію «Аль-Каїди» і вважає застарілою модель «війни» з тероризмом, яку подає сучасна історіографія. Він пропонує свою оригінальну «антиповстанську модель» для боротьби з глобальним тероризмом [2]. У своїй роботі автор робить висновок про те, що успіх на фронтах війни з терором не буде результатом військових дій, а

залежатиме від політичних і економічних реформ у країнах та тісної координації зусиль Сполучених Штатів та їх союзників у Європі та по всьому світу. Загалом, автор пояснює, чому і як формувалася політика Сполучених Штатів щодо «глобальної війни з терором», яка динаміка цієї політики тощо. Він оцінює різні моделі терористичної загрози, їх основні ризики, а також вивчає політику викликів США на зовнішні загрози.

Ця книга Томаса Москаїтіса стала однією з робіт для масового читача, які здобули популярність серед сучасних інтелектуалів різних країн світу [3].

Незвичайний аспект боротьби із тероризмом був розглянутий у роботі Б. Леві і В. Сіделя «Тероризм і суспільна охорона здоров'я: збалансований підхід до укріплення систем і захисту населення». Книга має важливе значення для справи створення системи швидкого реагування на виклики терористичної загрози. На сучасному етапі розвитку міжнародної спільноти, на думку авторів, терористична загроза, разом із епідеміями хвороб та іншими викликами, є одним із найбільших ворогів суспільної охорони здоров'я. Розвиток системи екстреного реагування із залученням найкращих фахівців-медиків є важливим завданням. З точки зору авторів, неабияке значення має підготовка кадрів та навчання населення тому, як треба реагувати, наприклад, на застосування терористами зброї масового враження тощо [4].

Автори досліджують, як терористи можуть впливати на здоров'я людей, та аналізують способи захисту таких стратегічних для суспільства систем, як водопостачання, громадське харчування тощо. У книзі об'єднані основні базові знання, які можуть використовуватися у системі медичної освіти у будь-якій країні світу. Також наголошується на необхідності ефективної взаємодії між системою охорони здоров'я, медичних і соціальних наук тощо. Ця робота - по суті, енциклопедичне видання, яке увібрало інформацію з різних галузей знань [5].

Основним завданням, на думку авторів книги, є укріплення інфраструктури суспільної системи охорони здоров'я, що дозволить запобігти наслідкам терористичних дій масового масштабу, як під час подій 11 вересня 2001 року.

Такому напрямку терористичного руху, як агротероризм, присвятив свою монографію Джейсон Мотс. Він зазначає, що сільські громади західних країн найменш захищені від терористів, хоча те, що вони забезпечують населення продуктами харчування

і технічними культурами, є стратегічним елементом існування сучасного суспільства. Автор аналізує перелік відомих біологічних та хімічних речовин та наслідки для здоров'я людини. Крім того, він пояснює небезпеку радіологічного впливу на продукти харчування. Також автор рекомендує план дій населення у випадку, якщо терористи спробують отруїти продукти харчування або поля, де вони вирощуються.

Щоб гарантувати безпеку в агрономічному секторі, автор радить створити установи з надзвичайних ситуацій, підготувати менеджерів, фахівців у сфері суспільної охорони здоров'я, ветеринарії, а також проводити спеціальні навчальні курси для фермерів і виробників.

Основні принципи забезпечення населення від масових впливів шкідливих речовин були закладені спеціальним документом Homeland Security Presidential Directive–5 від 28 лютого 2003 року. Завдяки цій директиві почав формуватися Національний план боротьби з терором (National Response Plan) та була створена Національна система безпеки (National Incident Management System). Після цього вже були видані й інші директиви президента США – Homeland Security Presidential Directive– 7, 8 та 9, які безпосередньо стосувалися безпеки аграрного сектора [6].

Досвід успішної боротьби з тероризмом в Італії вивчають дослідники Пієрпало Антонелло та Алан О'Лірі у роботі «Уявний тероризм», яка вийшла друком у видавництві MHRA 2009 року. Автори вивчають питання про те, як розвивався процес тероризму в 1969-1983 роках, коли в Італії було зареєстровано 12 000 терористичних інцидентів. Цей досвід, на думку авторів, зачіпає усі аспекти італійського культурного життя, формування політичної, судової гілок влади, повсякденного життя, а також впливає на розвиток образотворчого мистецтва. Книга є новаторським дослідженням, яке містить експертні оцінки з філософії, історії, юриспруденції, засобів масової інформації, кіно, театру і літературних робіт. Автори спробували з'ясувати, яким чином наслідки боротьби з тероризмом вплинули на зміст італійської культурної продукції та суспільну свідомість у країні [7].

Аналізу співвідношення глобалізації та тероризму присвячена нова робота дослідника Джамала Насара. Вчений відповідає на кілька важливих питань: як залежить зростання глобалізації від рівня тероризму в східних та західних країнах, чому саме глобалізація викликає протистояння між Заходом та Сходом і провокує представників нерозвинених країн до здійснення

терористичних атак. Книга «Глобалізація і тероризм: міграція мрій і міфів» розглядає історичний і політичний контекст цієї проблеми. Джамал Насар аналізує ситуацію в Палестині і Північній Ірландії, а також досліджує американське вторгнення в Ірак та місію НАТО в Афганістані. Автор розглядає політичні конфлікти у Конго, Чечні та Колумбії й на їх прикладі показує, як глобалізація та світова економічна криза впливають на систему міжнародних відносин та безпеку у світі. Навіть коли автор критикує західну цивілізацію та її методи протидії тероризму, він висловлює надію на те, що проблему терору можна звести нанівець за допомогою просвіти й діалогу між культурами. Насар аналізує сучасні міфи навколо глобалізації та нові перспективи розвитку міжнародних відносин, які відкриваються перед світом після приходу до влади у Сполучених Штатах Америки Барака Обама [8].

Важливу частину досліджень з питань історіографії терористичного руху у світі становлять праці основних наукових центрів, які вивчають протидію тероризму у світі. Ця аналітична робота потребує обробки та аналізу великої кількості інформації, до того ж існує необхідність кооперації з багатьма організаціями та структурами. Тому досить важливим стає формування груп вчених та спеціальних інституцій, які займаються проблемами протидії тероризму.

Серед найбільш відомих у світі наукових інститутів з вивчення терору слід назвати Міжнародний інститут протидії тероризму, який об'єднує академічних вчених з Ізраїлю, Америки та Євросоюзу. Фахівці створеного у 1996 році у Герцлії (Ізраїль) Інституту розробляють комплекс питань стосовно протидії тероризму, захисту стратегічних об'єктів держави, оцінки вразливості західних суспільств, розвідувальних даних щодо ісламського тероризму. Інститут має у своєму розпорядженні найбільшу у світі базу даних терористичних організацій, імен та персональної інформації про їх активістів, а також даних про терористичні атаки у світі, інтернет-сайти терористичного спрямування тощо [9].

Цей International Institute for Counter-Terrorism (ICT) нині є одним із найвпливовіших міжнародних інституцій, яка працює у регіоні Близького Сходу. ICT - неприбуткова академічна структура, що існує за рахунок приватних благодійних внесків. При інституті працює також окрема моніторингова група фахівців ICT's Jihadi Websites Monitoring Group, яка регулярно друкує огляди новин та повідомлень із інтернет-сайтів руху «Джихад» та близьких до

нього політичних угруповань. Крім того, силами експертів центру та членів академічної ради випускається щомісячний вісник центру ICT Newsletters, який містить важливі доробки з питань теорії і практики протидії тероризму [10].

Велику популярність та вагу в науковому світі здобули праці фахівців Потомаського інституту політичних досліджень у США, який спеціалізується на питаннях національної політики у галузі охорони здоров'я, національної безпеки і надзвичайних ситуацій. У цій науковій установі проблеми тероризму вивчаються у комплексі з питаннями зв'язку, охорони здоров'я, робототехніки, композитних матеріалів, фармацевтики, джерел енергії та транспорту. Програми цього інституту присвячені дослідженню того, як нові технології можуть мати наслідки за масштабами, котрі у декілька разів більші за саму технологію [11].

Потомаський інститут політичних досліджень є незалежною та некомерційною громадською установою. Станом на 2009 рік науково-дослідна діяльність ведеться тут за такими основними напрямками: тероризм і асиметрія, виникнення загроз і можливостей, національна політика у галузі охорони здоров'я, наука і технологія прогнозування, національна безпека [12].

На сьогодні одним із напрямів дослідження тероризму стало вивчення проблем всесвітнього ісламського руху «Джихад» (jihad studies). У цій галузі спеціалізується Інститут середньо-східних проблем вивчення медіа (The Middle East Media Research Institute (MEMRI)), відомий своїми моніторингами, які стосуються воєнізованих ісламістських груп у світі, а також медіа, освітніх закладів, окремих джихадистських груп у мечетях тощо. В Інституті міститься архів періодичних видань перською, арабською, турецькою мовами й навіть мовою урду-пушту. Інститут розташований у Вашингтоні й видає провідний науковий часопис з проблем джихадизму та боротьби з ним під назвою Jihad and Terrorism Studies [13].

Розвиток таких наукових установ викликаний самим життям. Так, один з провідних науково-дослідних інститутів з проблем протидії тероризму був створений на честь загиблих у терористичному акті 1995 року в Оклахома-Сіті. Він отримав назву «Меморіальний інститут запобігання тероризму» та підтримується за рахунок пожертвувань, зокрема від родичів постраждалих, місцевої громади, грантів. Завдяки діяльності Інституту був створений Національний меморіал жертв терористичного акту Оклахома-Сіті, а також

відкрито інтернет-базу даних випадків терористичних актів, груп та іншої інформації під назвою MIPT Terrorism Knowledge Base [14].

Подібні наукові центри працюють не тільки у США, а й у інших англосовітських країнах, зокрема у Великій Британії. Одним з провідних є Центр вивчення тероризму та політичного впливу, який був створений у 1994 році при Університеті Сент Ендрюс у Шотландії. Центр спеціалізується на вивченні різних форм політичного насильства та його наслідків. Фахівці центру досліджують такі теми, як глобальна відповідальність за протидію тероризму, укріплення державних систем безпеки, протидія насильству з боку повстанців стосовно цивільного населення. Щорічно на базі центру відбуваються симпозиуми з питань тероризму та державної політики, направленої на його подолання. З 1989 року видається міждисциплінарний часопис, який висвітлює теми протидії тероризму, релігії та насильства, політичних партій і тероризму, технології тероризму та розвитку правого екстремізму [15].

Іншим науковим центром вивчення проблем тероризму є заснований у 1995 році Центр контррозвідки та досліджень безпеки (CI Centre). Створений в американській Вірджинії за ініціативи колишніх фахівців ФБР на чолі з колишнім радником президента Рейгана Девідом Мейджором, центр вивчає практику протидії тероризму шляхом здобуття інформації про наміри терористів і її порівняльного аналізу. У Центрі існують освітні програми, проводяться конференції та симпозиуми [16].

Проблема контртероризму є об'єктом вивчення такої наукової структури, як Джебсенівський центр контртероризму, який був заснований у вересні 2005 року при Школі Глетчера у Сполучених Штатах Америки, пропрацював до кінця 2008 року та був закритий у період світової фінансової кризи. Одним із основних напрямів діяльності центру було вивчення ролі жінки та бізнесових структур у проведенні громадських кампаній проти тероризму. Важливим науково-дослідним проектом, спрямованим на пропаганду антитерористичної діяльності серед широких верств населення, було також створення «Глобальної мапи терористичних інцидентів», яка містила інформацію про тисячі найвідоміших у світі терористичних актів. Створення такої мапи мало дидактичний сенс: громадськість отримала можливість оцінити справжній масштаб такого явища, як тероризм. До того ж у мапі було узагальнено великий обсяг інформації, що стосується нападів терористів на мирне населення,

державні установи та об'єкти, зокрема церкви, синагоги тощо [17].

Важливою роботою, присвяченою проблемі колективної безпеки, є монографія Амандо Бевелакуа і Ричарда Стілла «Терористичний довідник з оперативної відповідальності», яка вийшла 2009 року в американському видавництві «Дельмар» та увібрала інформацію стосовно проблем оперативного реагування на прояви тероризму в містах. Попри те, що це вже було третє перевидання, книга стала одним з найефективніших посібників щодо загрози терору та шляхів його запобігання [18].

Автори приділяють увагу проблемам ризику терористичних атак та контролю за їх формуванням. Вони стверджують, що найбільшу шкоду суспільству можуть заподіяти такі хімічні речовини, як нейротоксини, аспіксанти, респіраторні ірританти, а також подразники очей та шкіри у вигляді блістер-речовин та весікантів тощо. Крім того, вони досліджують вплив на людину біологічних речовин та токсинів, аналізують стандарти щодо терористичної загрози та шляхів її запобігання, які увійшли до директиви уряду США 2008 року під назвою NFPA Standart [19].

Важливим етапом у розвитку досліджень тероризму стала книга Ричарда Джексона, Мері Сміт та Джероена Гуннінга під назвою «Критичні дослідження тероризму: нова дослідницька актуалізація», яка вийшла друком у лютому 2009 року у видавництві «Тейлор і Френсіс». Автори роботи заклали основи нової школи «критичних досліджень тероризму», яка виникла як наслідок швидкого зростання обсягів наукової літератури з питань тероризму. У відповідь на ці виклики невелика група вчених почала формулювати критичну точку зору щодо сучасних проблем терору. Перша частина роботи охоплює основні недоліки сучасних досліджень тероризму й окреслює проблеми, які обмежують науковий підхід до вивчення цього питання. Автори визначають перспективи розвитку цієї галузі. У другій частині книги пропонується уявити те, як будуть виглядати «критичні дослідження тероризму». Все це дає можливість започаткувати дискусію з цих питань та створити «порядок денний» для подальшого розвитку досліджень про тероризм [20].

Важливий внесок у розвиток сучасної англомовної історіографії тероризму зробив один з найвідоміших у світі фахівців з питань ісламу Джон Еспозіто. Його робота «Несвята війна: терор в ім'я ісламу» містить огляд сучасної історії взаємин між США й

ісламським світом та аналіз причин виникнення антиамериканських настроїв в ісламському світі. До найбільш вагомих причин таких настроїв він відносить економічні умови, політичну відсталість, проізраїльську позицію США щодо палестинських проблем, а також підтримку з боку США авторитарних режимів у арабському світі. Автор розкриває складність явища глобальної політики та пояснює, що глобальний тероризм виник як протидія гегемоністським силам світових лідерів. Джон Еспозіто розглядає витоки та генезу руху джихадизму, вплив на нього таких відомих діячів як Усама бін Ладен та інших. Він подає реалістичний портрет бін Ладена й пояснює економічні підстави виникнення джихадизму. Також автор показує, як мусульманські вчені та лідери сформулювали поняття джихадизму, та аналізує політичні складові релігійного явища. На думку автора, джихадизм сягає корінням ранньої ісламської філософії та деформується під впливом лідерів цього руху та різноманітних політичних обставин. Він є досить неоднорідним явищем. Так, наприклад, головний муфтії Єгипту вважає вибухи, організовані терористами-смертниками, мучеництвом, тоді як головний муфтії Саудівської Аравії вважає ці акти такими, що суперечать природі ісламу. Джон Еспозіто доводить у другій половині своєї праці, що іслам і капіталізм, іслам і демократія, іслам та права людини можуть співіснувати. Він також акцентує увагу на тому, наскільки тероризм вписується у поняття «ісламські війни» й наскільки по-різному він розуміється на Сході - від «підлого та недостойного мусульман вчинку» до «героїчного подвигу в ім'я ісламу» [21].

Проблеми протидії тероризму останнім часом почали розглядати вчені зі Східної Європи - регіону, який до цього часу не зазнавав атак терористів. У 2009 році, після семінару з проблем тероризму, що проходив 14-17 жовтня 2008 року у Дніпропетровську, за редакцією Христофора Дішовського та Олександра Півоварова була створена «Протидія хімічному та біологічному тероризму в східноєвропейських країнах», яка об'єднала роботи провідних фахівців з питань тероризму у цьому регіоні. Поява такої роботи у рамках «Наукової програми з миру та безпеки блоку НАТО» засвідчила актуальність розробки проблем боротьби з тероризмом як у нових країнах-членах ЄС, так і в тих, що межують з Об'єднаною Європою [22]. Четвертий розділ цієї колективної монографії присвячений проблемам базисних шляхів запобігання хімічному та біологічному тероризму в Україні. В цьому матеріалі українські дослідники Г. Шматков, А. Оксамитова, І. Ніколаєва розглядають стан

справ в Україні в аспекті попередження тероризму та перспективи становлення й розвитку «антитерористичних студій» на сучасному етапі. Крім того, 27-й розділ роботи, створений директором Інституту епідеміології та інфекційних захворювань Академії медичних наук України професором Віктором Марієвським та замісником того ж інституту Світланою Доан, присвячений проблемі попередження та ліквідації можливих проявів біотероризму в Україні. Загалом, книга об'єднала прогресивні наукові концепції та практичні засоби управління хімічними і біологічними агентами та дала можливість розвивати систему протидії тероризму у країнах Східної Європи. У книзі розглядаються такі аспекти проблеми, як протидія хімічному та біологічному тероризму, діагностика впливу хімічних і біологічних реагентів. До цієї збірки увійшли результати як теоретичних, так і практичних досліджень, а також опис та характеристика епідеміологічних та клінічних особливостей, засобів діагностики, лікування і профілактики здоров'я [23].

Поява подібних робіт знаменує собою зародження в Україні нового наукового напрямку – дослідження тероризму та шляхів протидії йому.

У 2009 році вийшла книга Тімоті Шанахана про Ірландську республіканську армію (ІРА) та моральність тероризму, яку експерти відразу назвали найбільш переконливим критичним оглядом діяльності ІРА з нейтральних позицій. Автор робить спробу з'ясувати: чи повинні ми брати до уваги історичні і культурні чинники, оцінюючи моральність терактів; у яких етичних межах держава має право боротися з тероризмом; чи виправданий тероризм у деяких випадках? Вчений досліджує історію боротьби ІРА за незалежність Північної Ірландії протягом 30 років. Ця книга стала першим дослідженням з питання моральності боротьби ІРА за незалежність та заходів британського уряду для перешкоджання її діяльності [24].

Підручник з історії тероризму був створений американським дослідником Рандаллом Лоу з Бірмінгем-Соутерн коледжу. Книга вийшла у червні 2009 року в Кембриджі. Автор дає власну, розширену концепцію тероризму: розпочинаючи з ассирійського періоду царювання Ашурнасірпала II та подій у Сузах, розглядає події з історії Римського періоду, середньовіччя, Французької революції та XX століття. Асистент професора історії Рандалл Лоу зазначає: «Тероризм такий же старий, як людська цивілізація... та новий, як заголовки ранкових газет». Основним завданням роботи

автор убачає дослідження методів та мотивів дій терористичних організацій протягом світової історії та дослідження образу мислення терористів різних часів і народів. Але Рандалл Лоу не тільки розглядає історію розвитку терористичного руху, а й подає розуміння «альтернатив тероризму», які існують у сучасному суспільстві. Його аналіз охоплює широкий спектр терористичних рухів, у тому числі джихадизм, ізраїльсько-палестинський конфлікт, події в Північній Ірландії, рухів в Уругваї, Алжирі тощо.

Безумовно, подальше вивчення проблем терористичного руху та боротьби з ним пов'язано з координацією зусиль наукових інститутів та окремих дослідників. На сьогодні практично відсутні критичні дослідження, присвячені недолікам урядової політики західних держав щодо тероризму та протидії йому, а також реальним прогнозам подальшої ситуації із тероризмом у країнах Західної цивілізації. У цьому аспекті найважливішим завданням для урядів східноєвропейських країн має стати створення нових інституцій з дослідження тероризму, а також урахування надбань і недоліків сучасної англомовної історіографії терористичних досліджень.

1. Critical Terrorism Studies: A New research Agenda by Richard Jackson, Marie Smyth, Jeroen Gunning. – New York: Taylor&Francis, 2009. – P. 4. 2. Там само. 3. Terrorism and public health: a balanced approach to strengthening systems and protecting people / edited by Barry S. Levy, Victor W. Sidel. – Oxford: Oxford University Press, 2007. – 383 pp. 4. Там само. 5. Agroterrorism: a guide for first responders by Jason B. Moats. – Austin: Texas, A&M University Press, 2007. – 197 pp. 6. Imagining Terrorism: The Rhetoric and Representation of Political Violence in Italy 1969-2009 by Pierpaolo Antonello, Alan O'Leary. - MHRA, 2009. 7. Globalization and Terrorism: The Migration of Dreams and Nightmares by Jamar Nassar.-NY: Lanham, 2009. 8. Див.: <http://www.ict.org.il/>. 9. Там само. 10. Див.: <http://www.potomacsinstitute.org/>. 11. Там само. 12. Див.: <http://www.memri.org/>. 13. Див.: <http://www.mipt.org/>. 14. Див.: <http://www.st-andrews.ac.uk/~wwwwir/research/cstpv/>. 15. Див.: <http://cicentre.com/>. 16. Див.: <http://fletcher.tufts.edu/jebcenter/default.shtml>. 17. Terrorism Handbook for Operational Responders by Armando Bevelacqua, Richard Stilp. – NY: Delmar Cengage Learning, 2009.- 163 pp. 18. Там само. 19. Critical Terrorism Studies: A New research Agenda by Richard Jackson, Marie Smyth, Jeroen Gunning, Taylor&Francis, 2009. – 288 pp. 20. Unholy War: Terror in the Name of Islam by John Esposito. – Oxford: Oxford

University Press, 2009. **21.** Counteraction to Chemical and Biological Terrorism in East European Countries by Christophor Dishovsky, Alexander Pivovarov. – Dordrecht: Springer, 2009. – 324 pp. **22.** Tam camo. – P.25-29. **23.** The Provisional Irish Republican Army and the Morality of Terrorism by Timothy Shanahan.- Edinburg: Edinburg University Press, 2009. – 256 pp. **24.** Terrorism: A History by Randall Law.- Cambridge: Polity Press, 2009. – 256 pp.